

Ds. G. Zomer - Jeremia 18 : 5, 6

Gemeente van onze Here Jezus Christus, broeders en zusters,

Elk verbond heeft twee delen. U kent deze uitdrukking uit het doopsformulier. Ook in het verbond van God met zijn volk zijn niet alleen beloften van zegen - eerste deel - maar wij worden evenzeer opgeroepen - het tweede -, vermaand en verplicht tot een nieuwe, een zich steeds vernieuwende gehoorzaamheid. En alleen in de weg van die gehoorzaamheid zullen de beloften vervulling vinden. Twee delen corresponderen op elkaar. Beloften van God worden niet automatisch, onvoorwaardelijk vervuld.

Vanzelfsprekend niet, daar zijn het beloften van God voor. Nee, twee delen: belofte én eis. De toezegging van de zegen en daarnaast de aanzegging van de vloek. En aan deze twee blijft de God van het verbond zijnerzijds onveranderlijk getrouw. Wie op de weg van het verbond in gehoorzaamheid wandelt, mag rekenen, staat maken op zijn zegen.

Maar wie de weg van het verbond verlaat moet rekenen met de vloek. Kan er staat op maken, kan er vast van op aan, dat de dreiging van het verbond zich aan hem realiseren zal, omdat hij zich niet houdt aan de eis van het verbond. Wie dan ook!

Dit is de klemmende ernst van ons leven in het verbond met God. Wat zal het zijn, gemeente: zegen of vloek?

Dat hangt hiervan af: Wat is er in het leven: gehoorzaamheid of ongehoorzaamheid. Je kunt je wel eens afvragen: wat maakt God van ons leven, wat komt er van terecht?

Maar die vraag is geen moment los te maken van die andere vraag: Wat maak jij ervan? God kan berouw hebben over het goede, dat Hij beloofd had te zullen doen. Wanneer? Wanneer wij doen wat kwaad is in zijn ogen. Niet naar zijn stem horen. Dan valt onontkoombaar het gericht over ons leven heen.

Maar Hij kan in zijn verbond ook berouw hebben over het kwaad, waarmee Hij bedreigd heeft. Wanneer wij wandelen, of wéér gaan wandelen in nieuwe gehoorzaamheid, zie, dan zal Hij ons zegenen. Bouwen en planten en ons het goede weer doen zien! Dat zal Hij doen als de onveranderlijke Getrouwe in zijn verbond. De onberouwelijke Verbondsgod heeft tweërlei berouw en dat werken wij vanmorgen uit, aan de hand van onze tekst.

Ik predik u de les van de pottenbakker:

HET TWEEËRLEI BEROUW IN DE ONVERANDERLIJK GETROUWE BONDSGOD:

1. Gods gericht in zijn berouw over het goede dat Hij gesproken had te zullen doen.
2. Gods genade in zijn berouw over het kwade dat Hij gesproken had te zullen doen.

Gemeente, broeders en zusters,

1. Er is veel misbruik gemaakt van het Bijbelse beeld van de pottenbakker, zoals wij dat ontmoeten zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament. In het Oude bij de profeten Jesaja en Jeremia vooral. In het Nieuwe Testament vooral in Romeinen 9. <> Men ging dan zeggen: Och, kijk, wij mensen, wij moeten niet zo hoog van de toren blazen. Wij zijn maar leem, meer niet, in de hand van de pottenbakker. Ja, gemeente, God kan ons maken en bréken. Hij maakt soeverein uit de ene klomp leem, een vat ter ere, en uit de andere, een vat ter onere. De pottenbakker heeft immers macht over het leem, om ermee te doen wat hij wil. Zal dan het geboetseerde tot de boetseerder zeggen: „Waarom hebt gij mij zo gemaakt?”

Kijk, zo kwam men er wel toe om te denken aan zo iets als een noodlot van eeuwige verkiezing en verwerping. Ja, wat doe je er aan, het is toch allemaal beslist, vóór de grondlegging van de wereld. En wie zijt gij, o mens, dat gij God zoudt tegenspreken? Wie wederstaat zijn wil en wie is zijn raadsman geweest? Het gevolg was dan doffe berusting of ziekelijke lijdelijkheid. De God van de verkiezing werd geschuwd als grillig, onberekenbaar en onbetrouwbaar.

Dat is het beeld van de pottenbakker zoals men het wel uit Romeinen 9 heeft willen halen. Maar wat er in Jeremia 18 over de pottenbakker verteld wordt, geeft een heel

ander beeld. En dat zullen we ook bij de verklaring van Rom. 9 in rekening moeten brengen.

In Jeremia 18 wordt met dit beeld helemaal geen grillige, geen onberekenbare God gepredikt. Je weet niet wat je aan Hem hebt, Hij kan zus, maar Hij kan ook zo! Nee, integendeel, de bedoeling is juist om Israël in te prenten: u weet terdege wat u aan Hem hebt. Hij is onveranderlijk getrouw aan het bestek van zijn verbond. In zegen en in vloek, in genade en in gericht.

Hij is de Pottenbakker en wij zijn het leem. Hij kan u maken en breken, ja, Hij hééft u gemaakt en Hij zàl u breken, in geval van hardnekkige ongehoorzaamheid en onbekeerlijkheid, daar kunt u zeker van zijn. Dat Hij u dan slaan zal met het gericht. En dan ook kunt u er zeker van zijn, dat Hij u zegenen zal in geval van wederkeer tot Hem, in gehoorzaamheid. Zo brengt dat woord juist niet tot wanhoop en berusting. Het doet een appèl op uw verantwoordelijkheid, vanwege de trouw van God aan zijn Woord en aan belofte en eis.

Ik weet niet of u wel eens een pottenbakker aan het werk gezien hebt. Hij is in onze moderne westerse wereld haast een curiositeit, een antiquiteit geworden. Alles is geïndustrialiseerd en gemechaniseerd, mankracht komt er niet meer aan te pas. Hoogstens doen onze kindertjes nog wat aan boetseren met klei op de kleuterschool. Maar in de vroegere cultuurwereld van het oude Oosten was het pottenbakkersberoep één van de meest noodzakelijke beroepen. Al het eenvoudige vaatwerk was gebakken klei; de waterkruik beheerste daar het leven. Daarom was het werk van een pottenbakker een veel voorkomend vak.

U weet wellicht hoe dat ging. Er waren twee schijven, twee ronde schijven, onderling aan elkaar verbonden door een houten as.

Vers 3 van ons hoofdstuk, spreekt over het maken van een werkstuk op zo'n schijf. De onderste schijf, die wat groter was, werd met een voet héél vlug heen en weer bewogen. Wanneer dat gebeurde, draaide de bovenste schijf automatisch mee. Op die bovenste schijf lag een klomp klei, van tevoren geprepareerd en die werd dan met de hand gemodelleerd, terwijl de schijf vliegensvlug ronddraaide, tot een bepaalde vorm.

Nu gebeurde het wel, dat er tijdens het draaien even iets mis ging. De klei wil niet zoals de pottenbakker wil en op den duur bevalt het product hem niet. Hij zet het geval stil, houdt op met draaien. Hij knijpt dat leem weer in elkaar en begint dan weer opnieuw.

Nu, dat moet de profeet Jeremia op een goede dag gaan zien. Met de opdracht te gaan naar het huis van de pottenbakker en daar het pottenbakkersbedrijf in ogenschouw te nemen. Dan komt de profeet binnen in het atelier, de dominee op visite zeg maar, terwijl de man aan het werk is. Zeer geïnteresseerd kijkt de profeet toe. En inderdaad, hij ziet het gebeuren; er mislukt een bewerking. De man zet de zaak stil, knijpt de nog zachte klei in elkaar en maakt daarvan toch weer een andere pot, zoals het hem goed dacht te maken. Zo leest u dat in vers 4.

Kijk, dan komt het woord van de Here tot Jeremia, en zijn gang naar het atelier van de pottenbakker blijkt in dienst te staan van het woord van de profetie: „Zal Ik niet met u kunnen doen, zoals deze pottenbakker, o huis Israël?“, luidt het Woord van de Here. - „Zie als leem in de hand van de pottenbakker, zo zijt gij in mijn hand, huis van Israël“, luidt het Woord van de Here.

Wat is nu het derde van de vergelijking? Waar gaat het om in dit beeld? Nu, de Here gaat het zelf zeggen, in het vervolg van de tekst. In dit beeld wordt aan de profeet en zo aan het volk geïllustreerd het tweërlei berouw van de onveranderlijke getrouwe Bondsgod.

Zo doet de Here dat, zo kan Hij dat doen in zijn verbond. Berouw hebben over het goede dat Hij beloofd had te zullen doen. En berouw hebben over het kwade waarmee Hij gedreigd had.

Berouw van God, weer zo'n term uit de bijbel, die misverstanden opgeroepen heeft. Berouw, dan denken wij aan iemand die ergens spijt van krijgt en dan op zijn schreden terugkeert, zijn oorspronkelijke plan herroept, laat schieten en dan iets nieuws begint. Berouw, dan denken wij aan een veranderlijk wispelturig mens. Zo iemand krijgt gauw ergens spijt van. Koerst nu eens naar links en dan weer naar rechts. - Is nu zo ook de Here onze God? In zijn verbond? Hij van wie wij belijden in het eerste artikel van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis dat Hij is "enig, eenvoudig en onveranderlijk"?

Maar wie spreekt over het berouw van God, zegt daarmee toch, dat Hij wèl veranderlijk is? Nee, gemeente, juist Jeremia predikt ons in dat beeld van de pottenbakker, dat de Here God onveranderlijk getrouw is aan het bestek van zijn verbond, aan het verbondsprogram. U kunt er vast op aan, vast en zeker, dat Hij zó is en zó doet, zoals Hij het zegt.

In vers 9 doet God over een volk, een koninkrijk, de uitspraak, dat Hij het zal bouwen en planten. Maar dan is dat geen onvoorwaardelijke heilsbelofte, die nu te allen tijde automatisch, vanzelfsprekend, in vervulling gaat. Alsof God Zich als het ware aan handen en voeten gebonden heeft. Deze zegen zou zich dan doorzetten, door alles heen. Nee, deze uitspraak, deze belofte van zegen heeft Hij gedaan in combinatie met zijn bevel van geloof en bekering. Doet zo'n volk dat gelegd is onder de belofte van zegen, wat kwaad is in zijn ogen, door niet naar zijn stem te horen, dan heeft de Here God berouw over het goede waarmee Hij gezegd had hun te zullen weldoen.

Daarom, Jeremia: ga naar de pottenbakker en word wijs. Leer deze les in het atelier van de boetseerder. Zijn handen bewerken vakkundig het leem, aan Hem ligt het niet. Maar dit, dit is het risico van het vak: als de klei niet wil, zoals de pottenbakker wil, dan grissen zijn handen het leem weg van de schijf. En hij knijpt het ineen. Maar dan houdt hij niet op. Hij smijt het niet weg. Maar hij begint opnieuw. Hij krijgt er geen spijt van, dat hij begonnen is. Wel nee, hij zet zijn werk door en hij gaat zijn gang. Hij laat zich door dat leem, het onwillige leem niet ophouden. Hij laat zijn plannen niet mislukken. En zijn bestek blijft vast en ongebroken.

Brs. en zrs., deze les moet Jeremia leren. Jeremia, de profeet, de man die het er zo te kwaad mee had dat alles eraan ging. Meer dan eens; u kunt dat slag op slag in de hoofdstukken lezen, hoe moeilijk Jeremia het vond! Dat God breken ging, wat Hij zelf had gebouwd, uitrukken wat Hij zelf had geplant. Dat ging Jeremia door merg en been: „O, wanden van mijn hart, mijn hart jaagt in mij.” (hfdst.4 vers 19) Moet dan alles kapot? Maar uw wèrk, Here, dat kan toch niet gebroken worden? Is het dan toch een fiasco? Loopt het op een mislukking uit? De verbondsgeschiedenis van het Oude Testament?

„Néé, Jeremia” zegt God dan, „néé, dat niet, maar in alle verbonden zijn twee delen begrepen. Ik ben nog altijd dezelfde, onveranderlijk getrouw, maar dan ook getrouw aan de dreiging van het verbond. Ook dat heb ik serieus gemeend en bedoeld! Ik ben de pottenbakker en gij zijt het leem. Mijn handen formeren en boetseren de klei tot iets moois, iets schoons! Maar mislukt het product (en dat ligt dan niet aan Mij; Ik heb beloofd u te zullen helpen, te bouwen en te planten), mislukt het product, zie, als leem in de handen van de pottenbakker, zo zijt gij in mijn hand. O, huis van Israëel, Ik knijp u fijn, Ik knijp u ineen. Ik kan u maken en breken. Ik hèb u gemaakt en zál u breken, wanneer u doet wat kwaad is in mijn ogen en niet naar mijn stem wilt luisteren.”

Kijk, gemeente, daar waren er in Jeremia's dagen, die zeiden: „Des Heren tempel, des Heren tempel, dat zijn wij!” Zo in de trant van het propagandaliedje van de voetbalclub: „en wij, wij gaan nooit verloren!” God heeft Zich als het ware in onvoorwaardelijke heilsbeloften aan handen en voeten gebonden. Hij is verplicht ons wel te doen. Kijk, die hoogmoed van een verwaande kerk, die wordt hier neergeslagen, deze waan wordt verbroken.

Mislukte producten knijpt de pottenbakker ineen. Wanneer hier iemand in de kerk zou zeggen: „En ik ben een kind van het verbond en ik ben op een gereformeerde school geweest en ik ben gereformeerd gedoopt en ik ben vrijgemaakt opgevoed en mij kan dus niets gebeuren, die moet het benauwd krijgen in de buurt van deze tekst.

Als leem zijt gij in de handen van de pottenbakker. God is serieus bezig u te formeren, te boetseren tot een sierlijk stuk vaatwerk. Maar wanneer u dan onder zijn werkende handen, in zijn werkende handen doet wat kwaad is in zijn ogen, door niet naar zijn stem te horen, zie, dan zal Hij naar de stijl van zijn onwankelbaar verbond, in onwrikbare trouw aan zijn verbond berouw hebben over het goede waarmee Hij bij het doopvont gezegd had u te zullen weldoen. En dan worden die werkende handen van God knijpende handen, die het mislukte product ineen knijpen.

O, dat berouw van de onveranderlijke Getrouwe! Deze tekst leert ons Hèm te vrezen en te eren als de Ene en geheel Eenvoudige, die ons maken en breken kan. Die ons

gemaakt hééft en breken zal, indien wij ons niet bekeren. Dat geldt voor uw persoonlijk leven, dat geldt ook, voor ons kerkelijk samenleven.

Er is wel eens over ons gezegd: „Ach, die vrijgemaakten verteren zichzelf; de vrijgemaakte kerk gaat vanzelf ten onder aan hun betweterige twisten en ruzies.” Ook wordt er wel eens zorg uitgesproken, zorg over de toekomst van de kerk, omdat er zoveel lauwheid en laksheid te bespeuren valt. Het vuur van de eerste liefde is verdwenen. Als we niet oppassen zal de Vrijmaking blijken een mislukt product van God te zijn.

Gemeente, is dat zo? Knijpt God ons fijn? Knijpt Hij ons ineen in zijn handen? Dat hangt hiervan af, of wij doen wat kwaad is in zijn ogen door niet te horen naar zijn stem. Ja, dan zal Hij berouw hebben over het goede, dat Hij beloofd had ons op onze weg van gehoorzaamheid te zullen geven. Wij zijn als leem in de handen van de pottenbakker. Zo heeft Hij ook in 1944 ons geformeerd en geréformeerd. *(En als ambtsdrager preeklezer mag ik toevoegen – ook in onze jongste vrijmaking in 2003 heeft Hij ons geformeerd en geréformeerd)!*

De kerk mocht zich weer laten kennen als kerk in haar drie kenmerken: de zuivere prediking van het evangelie, de zuivere bediening van de sacramenten en handhaving van de tucht om de zonde te straffen.

Toen was het alsof God een laatste schans van echt gereformeerd leven hier in Nederland kwam versterken. Maar nu is het de vraag of wij onveranderlijk dezelfde zijn. Of wij onveranderlijk vasthouden aan het oude en vertrouwde van de gereformeerde belijdenis. Of wij gedachtig blijven aan de kenmerken van de kerk, zodat de prediking zuiver blijft in de binding aan Schrift en Belijdenis. En het is de vraag of onze kinderen de oude wegen blijven gaan. De wegen van het Woord alleen.

De Vrijmaking zal als werk van God (want dat was het) nooit een fiasco, een mislukking blijken te zijn. Het is het werk van God. Maar dit is te vrezen: Hij zal ons oordelen en wegrapen in het gericht, wanneer wij niet onveranderlijk getrouw blijken.

2. Dat wij ons dan maar samen dagelijks blijven bekeren, gemeente! Want dat is de spits van de les die Jeremia leren moet in het atelier van de pottenbakker. Als er bekering is, dan is er hoop, dan is er nog altijd hoop. Daar is namelijk ook genade van God in zijn berouw over het kwade, dat Hij gesproken had te zullen doen. In vers 8 doet God een uitspraak over het volk en het koninkrijk, dat Hij het zal uitrukken, afbreken en verdelgen: „Maar bekeert het zich dan alsnog, dat volk, zie, zegt de Here, dan zal Ik berouw hebben over het kwaad, dat Ik hun dacht aan te doen”.

U weet, dat was Jeremia's profetische taak, heel duidelijk omschreven in hoofdstuk 1 met dezelfde woorden als hier in hoofdstuk 8: „Uit te rukken wat God zelf geplant had, af te breken wat God zelf gebouwd had.” Toen strekte de Here zijn hand uit, roerde mijn mond aan en zeide: „Zie Ik leg mijn woorden in uw mond. Merk op, Ik stel u over de volken en de koninkrijken, om uit te rukken en af te breken en te verdelgen en te verwoesten”.

Toen is Jeremia aan het werk gegaan, het oordeel profeterend naar links en naar rechts. Maar let nu op. - Ook die gerichtsprediking waarvan Jeremia's profetieën boordevol zijn, die zijn niet onvoorwaardelijk, zodat de gerichten, automatisch, vanzelfsprekend, onontwikkbaar komen! Nee, gerichtsprediking in het verbond gaat altijd gepaard en is altijd één met de oproep tot bekering. Die oproep hoort u telkens weer door alle hoofdstukken heen. Hier in Jeremia 18 was de tijd al heel ver gevorderd. Het tien-stammenrijk is al weggevoerd in ballingschap, een deel van het twee-stammenrijk eveneens. Maar nog zegt de Here: „Ik kan berouw hebben over het kwaad, dat Ik gesproken had u te zullen aandoen.

Namelijk, wanneer gij u bekeert van uw boosheid, wanneer gij bréékt met het doen wat kwaad is in mijn ogen, weer naar mijn stem gaat luisteren, heus, dan gaat het gericht niet door.”

Nee, dan verandert God zelf niet. Hij is onveranderlijk, onveranderlijk getrouw aan de beloften van het verbond. Maar Hij verandert dan van koers en zwenkt af van de vloek, waarmee Hij gedreigd had, naar de zegen die Hij beloofd had. En dat berouw betekent niet, dat God er spijt van heeft met het gericht gedreigd te hebben. Nee, daar komt Hij niet van terug. Dat heeft juist effect gehad, resultaat gehad. Zie maar: het volk bekeert

zich. Ook door vermaningen en bedreigingen wordt genade meegedeeld, namelijk de genade van de bekering, de terugkeer tot de Here.

Kijk, dat is het berouw van de Here ten goede. Berouw over het kwaad waarmee Hij bedreigd had. En omdat zulk berouw nog altijd mogelijk is, daarom krijgt Jeremia ook de opdracht in vers 11: „Nu dan, zeg toch tot de mannen van Juda en de inwoners van Jeruzalem: Zo zegt de Here: zie, Ik bereid rampspoed over u en beraam een plan tegen u; bekeert u toch een ieder van zijn boze weg en betert uw handel en wandel”. Met andere woorden: het gericht zit al in de lucht; het broeit aan alle kanten. Maar bekeert u, dan zal de Here alsnog berouw hebben ten goede, berouw over het kwade dat Hij gesproken had.

Broeders en zusters, er is genade in de God die dreigt met het gericht. Er is nog licht in de rook van het oordeel. Oordeelsprediking zonder genadeverkondiging kent het verbond van God nooit. Profeten zeggen altijd: „Wie weet God mocht Zich wenden. Daar is in Hem berouw”.

Hoe wordt Jeremia in het atelier van de pottenbakker ook getroost! De man, die profeteren moest onder een lucht van wind en wolken zwart! O God, moet dan alles kapot, gaat alles er aan? Is er alleen maar gericht? Is er dan geen licht in de rook? Nu dan, let op die pottenbakker en wees getroost, Jeremia. Hij kan Zich wenden van de hitte van zijn toorn naar de zegen van zijn genade.

Dat wij het dan toch weten, gemeente, met Jeremia mee! Ja, dat wij het nu zeker weten, nu wij geheel volkomen hebben gezien, in Christus Jezus, hoe God berouw kan hebben, hoe God Zich wenden kan.

Christus Jezus, als leem was Hij in de handen van de pottenbakker. Ook Hij, Christus, was door God geformeerd, schoon geformeerd. Nochtans wendde God Zich van Hem af, van Hem, die altijd deed wat goed was in de ogen van de Here. En die altijd naar de stem van de Here bleef horen. Ja, God wendde Zich van Hem af. Op Golgotha: Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten!

Maar toen stond God op tot een zegen en Hij had berouw, Hij, de onveranderlijk Getrouwe, Hij had berouw. En het werd Pasen. Hij wendde Zich van de vloek naar de zegen, van Golgotha naar de Paasmorgen. Zo is de genade, in het berouw van God ten goede, voor altijd bediend. Door deze Christus Jezus. En deze genade mag vrij en blij gepredikt worden in de kerk. De wanhoop en de vertwijfeling, die moeten nu altijd de kerk uit, die behoren hier niet thuis en die moeten nu ook altijd het hart uit. Wie nu nog zegt: „Ach, ik, ik ben een mislukt product van God. Als ik achterom kijk zie ik een verloren leven, hopeloos!” Laat hij opstaan uit zijn vertwijfeling en zich bekeren tot de Here en hij zal leven, zo waarachtig als de Here leeft.

Wij trekken ons op aan deze belofte van God in de verkondiging van zijn berouw ten goede. Daar is bij de Here God hoop en toekomst, maar alleen in de weg van voortdurende wederkeer. En zo niet, is deze wederkeer in een volhardende trouw er niet? Zie, Hij heeft ons gemaakt, maar Hij kan ons en Hij zal ons dan ook knijpen en breken!

„Wat denkt ge toch: God die zijn wet gaf zou niet straffen? Zou dulden dat men hem niet eert?”

AMEN.